

моралізацію фізичного та соціального потенціалу, а також створення соціально-психологічного фільтра проти негативних впливів навколишнього середовища, виховання в молоді почуття гуманізму, милосердя, добротності.

Оскільки центральною ідеєю гуманізму є актуалізація можливостей особистості, всебічна культивування її гідності, то уявлення про статус людини у світі зводяться до думки, що людина може бути ціннісним центром, якщо вона сповна оволодіє культурно-духовними надбаннями, як регуляторами своєї життєдіяльності, коли особистість розглядатиметься не як засіб, а як мета, що і є запорукою для розгортання морально-відповідального життя.

Гуманне ставлення вчителя до кожного учня забезпечує високий рівень його творчої активності та самоактивності, сприяє розвитку потенційних можливостей, як успадкованих, так і тих, що їх учень розвиває в процесі творчої діяльності. Ці та інші проблеми потребують подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амонашвили Ш.А. Основания педагогического сотрудничества / Ш.А. Амонашвили // Новое педагогическое мышление. – М., 1989.
2. Бех І. Гуманізм у вихованні підростаючої особистості / І. Бех // Рідна школа. – 1995. – № 9. – С. 23 – 25.
3. Вишневіський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посібн. – 3-тє вид., доопрац. і доп. – К. : Знання, 2008. – 566 с.
4. Гончаренко С. Гуманізація і гуманітаризація освіти / С. Гончаренко, Ю. Мальований // Шлях освіти. – 2001. – № 2. – С. 24 – 26.
5. Киричак В.А. Формування гуманних взаємин між школярами у позашкільній діяльності // Педагогіка і психологія. – 1995. – № 4. – С. 105.
6. Кузьмінський А.І. Педагогіка: підручник / А.І. Кузьмінський, В.В. Омеляненко – К. : Знання-Прес, 2003. – 418 с.
7. Суєнко А.В. Декотрі концептуальні положення виховання гуманних стосунків у шкільному педагогічному процесі // Педагогіка і психологія. – 1999. – № 1. – С. 76 – 85.

УДК 378.041.-057.87

**САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ – ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ
ЇХ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ**

Ищенко В.И.

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка*

Дана стаття розглядає проблеми організації самостійної роботи в умовах сучасного навчання. Розкриті умови успішності домашньої навчальної роботи, виділені уміння, які необхідні для опанування науковими знаннями.

Ключові слова: самостійна робота, безперервна освіта, кредитно-модульна система, практична підготовка, навчальна діяльність, особистісно-орієнтоване навчання.

**САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ РАБОТА СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ
УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ – СРЕДСТВО УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ
ИХ ПРАКТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ**

Ищенко В.И.

Данная статья рассматривает проблемы организации самостоятельной работы в условиях современной учебы. Раскрытые условия успеваемости домашней учебной работы, выделенные умения, которые необходимы для овладения научными знаниями.

Ключевые слова: самостоятельная работа, непрерывное образование, кредитно-модульна система, практическая подготовка, учебная деятельность, личностно ориентированное учеба.

**INDEPENDENT WORK OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL
ESTABLISHMENTS IS MEAN OF IMPROVEMENT
OF THEM PRACTICAL PREPARATION**

V.I. Ishcenko

This article examines the problems of organization of independent work in the conditions of modern studies. Exposed terms of progress of educational home-work, selected abilities which are needed for a capture scientific knowledge's.

Keywords: independent work, continuous education, kreditno-modulna system, practical preparation, educational activity, personality oriented studies.

Актуальність проблеми. Навчальний процес у вищій школі відповідно до Болонського процесу, що впроваджується у вищу освіту України, має бути спрямований на підготовку освіченого фахівця, який уміє ініціативно, творчо мислити, самостійно поповнювати свої знання та застосовувати їх у діяльності.

Успіх підготовки фахівців залежить від багатьох факторів, одним з яких є самостійна робота студентів. В процесі впровадження кредитно-модульної системи навчання у ВНЗ, значна частина навчального матеріалу вноситься на самостійне опрацювання студентами. Тому основним завданням викладача у вищій школі стає не репродуктивне викладання набору готових знань, а організація активної самостійної роботи студентів.

Нині зростає рівень інтелектуальних запитів студентів і водночас з'являються нові технології навчання, з якими має бути обізнаний кожний майбутній фахівець. Молодому спеціалісту, який не навчався у ВНЗ самостійно здобувати знання, буде не просто розвинути в собі ці якості в професійній діяльності.

Щоб виконати завдання, які постали перед вищою школою, потрібно вдосконалювати навчально-виховний процес, розробляти нові методи і форми взаємодії викладача і студента, стимулювати самостійну навчальну діяльність молоді, оскільки саме життя довело, що тільки ті знання, які людина набула самостійно, завдяки власному досвіду, думці

й діям, стають справді її здобутком. Тому у вищих навчальних закладах останнім часом спостерігається тенденція до збільшення годин на самостійну роботу. Оволодіння уміннями та навичками самостійної діяльності є найважливішою умовою здійснення безперервної освіти.

Аналіз публікацій. У зв'язку з посиленням ролі самостійної роботи у навчально-пізнавальному процесі актуальною стала проблема раціональної організації самостійної роботи з урахуванням готовності до неї студентів. Вчені й педагоги-практики завжди приділяли багато уваги вивченню різних аспектів, пов'язаних із самостійною роботою. У наукових роботах В.К. Буряка, Б.Г. Єсипової, А.М. Івасишина, В.В. Луценко, П.І. Підкасистого, Н.О. Шишкіної та інших, досліджувались сутність поняття самостійної роботи, принципи її організації, розглядались різні класифікації, вивчались методи, форми, засоби проведення самостійної роботи, розроблялись методики планування, організації та контролю самостійної роботи.

Проблему організації самостійної роботи студентів досліджували М.Г. Гарунов, О.В. Євдокимов, С.Г. Заскалета, І.А. Шайдур та інші. У роботах К.Б. Бабенко, О.Г. Мороза, В.С. Тесленка та інших відображені особливості організації самостійної роботи студентів на молодших курсах. Управлінням самостійної роботи студентів у позааудиторний час займалися Л.В. Клименко, В.П. Шпак та інші. Навчання студентів вмінню планувати свою пізнавальну діяльність досліджували А.А. Лошак, О.М. Козак, М.П. Красницький та інші. Системний підхід в організації самостійної роботи студентів досліджувався в роботах Г.М. Гнитецької, Л.І. Заякиної та інших.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та частково експериментально перевірити методики організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів; дослідити закономірності і педагогічні механізми реалізації принципу єдності теорії і практики підготовки студента.

Сучасні програми Міністерства освіти і науки України для педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів відводять на самостійну роботу студентів під керівництвом викладача від 1/3 до 2/3 загального обсягу навчального часу. Це є свідченням того, що самостійна робота – важливий резерв підвищення ефективності підготов-

ки спеціалістів. Однак аналіз психолого-педагогічних досліджень, а також методичної літератури і результатів наукових досліджень дозволяє зробити висновок про недостатню готовність більшої частини студентів (близько 50%) до нових для них форм самостійної роботи у вищому навчальному закладі, що виявляється у відсутності необхідних навичок та вмій, а також необхідної мотивації та уваги до цієї роботи. Істотні можливості щодо підвищення мотивації надає кредитно-модульна система. Мотивація студентів до навчальної діяльності буде підвищуватись за таких умов, якщо лекції та самостійна робота не дублюють одне одного.

Незважаючи на значну кількість досліджень, які присвячені самостійній роботі, проблема організації студентів педагогічних спеціальностей у вищих навчальних закладах в умовах особистіно-орієнтованого навчання майже не розглядалась.

Незважаючи на широкий і багатоплановий характер досліджень, присвячених організації самостійної роботи як учнів, так і студентів, багато питань цієї складної проблеми залишаються поки що не з'ясованими. Так, у теорії і практиці мають місце великі розходження, пов'язані з трактуванням ключового поняття – «самостійна робота студентів». Не розкриті достатньою мірою зв'язки і відношення між метою організації самостійної роботи студентів вищого навчального закладу III-IV рівнів акредитації і способами її реалізації, не виявлені теоретичні передумови організації самостійної роботи студентів, орієнтованої на їхні індивідуальні особливості, не розроблені практичні рекомендації з організації самостійної роботи студентів, у яких урахувалися б нові ціннісні орієнтації і підходи.

Зміни, які відбуваються нині в організації навчальної діяльності студентів, свідчать про посилення ролі самостійної роботи у підготовці майбутніх фахівців. Питання організації самостійної роботи студентів у системі освіти постійно знаходяться в сфері інтересів дослідників. Протягом багатьох років навкруги цієї проблеми виникають наукові суперечки, в результаті яких народжуються різноманітні погляди і формуються методичні та методологічні позиції. Ці погляди не мають антагоністичного характеру, а відображають просто різні точки зору,

які в цілому ряді випадків відрізняються одна від одної непринциповими якісними характеристиками.

Вивчення спеціальних наукових робіт і публікацій свідчить про досить детальний розгляд в педагогічних дослідженнях питання організації самостійної роботи у вищих навчальних закладах. Є чимало підходів до визначення сутності самостійної діяльності, яка спрямована на формування творчої особистості. Відомі науковці, а саме: О.В. Астахова, І.Ф. Прокопенко, В.І. Євдокимов, І.Ф. Харламов [1, 8, 6, 9] надають великого значення самостійній роботі в процесі формування особистості, розглядають основні принципи, форми, методи організації, а також облік і контроль цієї діяльності. В роботах сучасних дослідників [4, с. 25] зустрічаємо визначення умов, від яких залежить успіх домашньої навчальної роботи. До них відносяться:

- сформованість в учнів пізнавального інтересу до знань (ця умова забезпечується єдністю домашніх завдань та навчальної роботи на заняттях, зв'язок з життям, з практикою);

- педагогічне керівництво і контроль з боку вчителів та батьків, які виховують відповідальне відношення до виконання домашніх завдань;

- дотримання дидактичних принципів, зокрема принципу доступності навчання, а саме посиленості пропонованого домашнього завдання.

Особливої уваги заслуговують розміркування дослідників щодо місця і ролі самостійної роботи у навчальному процесі. Оскільки при вивченні кожного предмета студенту важливо не тільки засвоїти навчальний матеріал, а й оволодіти культурою розумової праці, досвідом творчої діяльності, автори [3, с. 210] виділяють уміння, які необхідні для опанування науковими знаннями:

- читання з різною метою (для засвоєння важливих деталей, для відповіді на запитання, для критичної оцінки, для розвитку словникового запасу, тощо);

- працювати з першоджерелами, користування книгою як знаряддям праці;

- шукати необхідну інформацію, користуватися довідником;

- конспектувати;

- складати картотеку і користуватися нею;
- будувати схему спостережень;
- вірно описувати процес, за яким здійснюється спостереження;
- виділяти головне;
- слухати, на слух виділяти головне;
- аргументовано висловлювати свою думку;
- коротко і стисло викладати свої і чужі думки;
- логічно мислити;
- систематизувати, класифікувати явища;
- бачити і розуміти причини і наслідки процесу виникнення і розвитку того чи іншого явища;
- аналізувати факти, робити узагальнення і висновки;
- самостійно ставити задачі та інше.

В роботах, в яких аналізується самостійна навчальна і домашня робота студентів як форма самостійної навчальної діяльності, нерідко дослідники виділяють і недоліки. Зокрема до них відносяться: напів-механічне читання навчального матеріалу, невміння розчленувати його окремі смислові частини, невміння учнів організувати свій робочий час, перевантаження студентів домашніми завданнями. Ці недоліки мають місце і в системі вищої освіти.

Висновки та перспективи дослідження.

Підводячи підсумок можна сказати, що:

- самостійна робота є організованою викладачем активною діяльністю студента, направленої на виконання поставленої дидактичної мети, але здійснюється без посередньої участі викладача;
- самостійна робота студентів вимагає від викладача ретельного її планування;
- створення умов ефективної організації навчальної роботи студентів припускає перш за все ґрунтовне науково-методичне їх забезпечення.

Від організації самостійної роботи багато в чому залежать результати навчання студентів та їх майбутня практична діяльність. Самостійна робота студентів є дуже широким поняттям, у тлумаченні якого сформувалися різні підходи, що зумовлено відмінностями в розумінні суті цього явища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Астахова О.В. Трансформація соціальних функцій вищої освіти в сучасних умовах [Текст]: навч. посібник з соціології освіти для магістрантів, аспірантів, викладачем вищої школи / Олена Астахова; заг. ред. О.В. Астахової. – Х.; Знання, 1999. – 75 с.
2. Бабанський Ю.К. Педагогіка [Текст]: підручник / Ю.К. Бабанський. – М.: Знання, 1998. – 386 с.
3. Балл Г.В. Гуманістичні засади педагогічної діяльності [Текст]: підручник / Г.В. Балл. – К.: Академія. – 1994. – 311 с.
4. Белкін, Є. – Педагогічні основи організації самостійної роботи студентів у ВНЗ [Текст]: навч. посібник / Белкін; під заг. ред. Є.Л. Белкіна. – О.: Знання, 1989. – 165 с.
5. Давидов В.В. Невирішені проблеми теорії діяльності [Текст]: / В.В. Давидов // Психологічний журнал. – 1992. Т. 13. – № 2 – С. 3-14.
6. Ефективність навчання студентів [Текст]: навч. посібник / В.І. Євдокимов та ін.; за заг. ред. В.І. Євдокимова; ХДПУ ім. Г.С. Сковороди – Х.: Вид-во ХДПУ ім. Г.С. Сковороди, 2004. – 140 с.
7. Луценко В.В. Організація самостійної роботи студентів в умовах особистісно-орієнтованого навчання [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук.: (13.00.04 – теорія і методика професійної освіти) / Луценко Вікторія Вікторівна; Харк. держ. пед. унів. ім. Г.С. Сковороди. – Харків – 2002. – 24 с.
8. Прокопенко І.Ф. Педагогічні технології [Текст]: навч. посібник / І.Ф. Прокопенко, В.І. Євдокимов; за заг. ред. І.Ф. Прокопенко. – Х.: Колегіум, 2006. – 224 с.
9. Харламов І. Педагогіка [Текст]: навч. посібник / Ігор Харламов. – М.: Вища школа, 1990. – 128 с.